

AANBIDDING VAN HET HEILIG SACRAMENT

ENKELE WEZENLIJKE KENMERKEN VAN AANBIDDINGSGEBED

Karel D' Huys - Terugkomavond voor gebedsleiders (mei 2018)

Ter inleiding

Er zijn verschillende manieren van vormgeving van aanbiddingsgebed... .

Het brede kader is de eucharistie buiten de eucharistie:

- ziekencommunie,
- sacramentsprocessie,
- Witte Donderdag wake als slot van de viering,
- **aanbiddingsgebed**,
- liturgisch congres.

Belijden

Aanbidden is de meest fundamentele daad van godsdienstigheid. De mens geeft zich in de aanbidding geheel aan God en onderwerpt zich aan Hem zonder reserve. Het is een innerlijke “daad”, maar heeft uitdrukkingen nodig: gebaren en houdingen binnen een gemeenschap die viert.

Aanbidden heeft te maken met de geloofsuitspraak over de persoonlijke, reële aanwezigheid van de Heer. Aanwezigheid, zoals Vaticanum II stelt, op meerdere wijzen (Zie SC I,7):

“Persoonlijk is Hij aanwezig in het misoffer, zowel in de persoon van de bedienaar – Dezelfde offert nu door de bediening van priesters, die eertijds Zichzelf op het kruis heeft geofferd – als heel bijzonder onder de eucharistische gedaanten.

Persoonlijk is Hij aanwezig door zijn kracht in de sacramenten, zodat, wanneer iemand doopt, Christus zelf doopt.

Persoonlijk is Hij aanwezig in zijn woord, want Hijzelf spreekt, wanneer de heilige schriften in de kerk gelezen worden.

Persoonlijk is Hij tenslotte aanwezig, wanneer de Kerk bidt en zingt, Hij zelf die beloofd heeft: ‘Waar er twee of drie verenigd zijn in mijn Naam, daar ben Ik in hun midden’ (Mt 18,20)

Aanbiddingsgebed heeft te maken met deze veelvoudige aanwezigheid, bij uitstek - maar ook weer niet alleen - met “realis praesentia” onder de eucharistische gedaanten van Brood en Wijn.

De meest fundamentele uitdrukking van aanbidding is het “offereren”, voor christenen de “eucharistie vieren”:

- In de pefatie komen we tot aanbidding, met de engelen en de heiligen. We zingen: “Heilig, heilig, heilig de Heer, de God der hemelse machten. Vol zijn hemel en aarde van uw heerlijkheid. Hosanna in de hoge. Gezegend Hij die komt in de naam des Heren. Hosanna in de hoge.”
- Bij de opheffing van hostie en beker bij de consecratie “aanschouwen” wij het Lichaam en Bloed van Christus en belijden in stilte: “Mijn Heer en mijn God!”
- Bij de communie naderen wij in processie tot Christus. Bij het uitreiken van de communie vindt als het ware een klein aanbiddingsmoment plaats. Onder de woorden: “Lichaam van Christus” tonen de priester of diaken ons de hostie. Wij ontvangen Hem in de hostie op de hand en worden genodigd even tot aanbidding te komen alvorens wij de hostie nuttigen. Het “Amen” is het Amen van een kort aanbiddingsgebed.

Vanaf de 12de eeuw, tegelijk met de ontwikkeling van de theologie van de “reële tegenwoordigheid van Christus in de gedaanten van Brood en Wijn”, groeit het verlangen de hostie te aanschouwen en komt het gebruik van de “uitstelling van het Allerheiligste” in voege. Zo ontstaat een nieuwe vorm van eigenstandig “Aanbiddingsgebed”.

Van Belijden naar Begrijpen

In de 23ste “Mystagogische catechese” reflecteert bisschop Cyrillus van Jeruzalem (tweede helft vierde eeuw) over de wijze waarop we “te communie gaan.” Daarin zitten de basiselementen van aanbidding vervat.

“Als u nadert, nader dan niet met uitgestrekte handen en ook niet met gespreide vingers. Maar maak van uw linkerhand een troon voor uw rechterhand, die de Koning gaat ontvangen. Ontvang dan het Lichaam van Christus in de holte van uw rechterhand en zeg daarbij: “Amen.” Wanneer ge uw ogen hebt geheiligd door het contact met dit heilige lichaam, nuttig het dan voorzichtig...”

“Nader vervolgens na het communiceren van het Lichaam van Christus ook tot de kelk van het Bloed. Steek uw handen niet uit maar buig u, en zeg in deze houding van aanbidding en verering: “Amen”, en heilig u dan ook aan de deelname van het Bloed van Christus...”

“Wacht daarna op het gebed en dank intussen God, dat Hij u die zo verheven mysteriën heeft waardig gekeurd.”

Aanbidding als rituele verering van God alléén, door:

- “zich neerwerpen voor” (het Griekse “proskunèsis”);
- “toewuiven met de hand als om een kushandje te werpen” (het Latijnse “adoratio”);
- “vereren met de ogen” (het Latijnse “contemplatio”).

“Kussen met de ogen, niet met de mond.” “Met het geloof en niet met de handen raakt men Christus aan...” (cf. Jezus tot Maria Magdalena: “Raak Mij niet aan, Ik ben nog niet naar mijn en uw Vader opgestegen”, Joh 20).

De Griekse Vaders hebben zich ten diepste geëngageerd om hun eucharistie- en liturgie-begrijpen uit te drukken in de denkcategorieën van de filosoof Plato, die hen even lief waren als de Bijbelse boodschap. Enkele elementen van het wereldbeeld waaruit in de theologie van de kerkvaders de inzichten over Oerbeeld, afbeelding, contempleren – en later over transsubstantiatie – zijn ontstaan, kunnen ons het wezen van “aanbidding” helpen begrijpen.

Het wezen van de afbeelding bestaat in de verwijzing naar het oerbeeld, de Idee. De bestemming van de mens bestaat erin zich door de aardse werkelijkheid, de afbeelding van het werkelijke, naar de oerbeelden, naar de werkelijkheid zelf te laten leiden. Het oerbeeld zelf trekt op dynamische wijze het oog van de toeschouwer van de afbeelding naar de beschouwing van het oerbeeld. Schouwen wordt dus geen belangeloos zien of vaststellen, maar een communicatie die tot heil en bevrijding voert.

“Met geloof naderen is echter niet alleen het lichaam dat ons is voorgezet, ontvangen, maar het met een zuiver hart aanraken en van zulke gevoelens bezielde zijn alsof wij naderen tot Christus zelf. Wat deert het dat ge zijn stem niet hoort? Ge ziet hem hier liggen! En ja, ge hoort zijn stem ook: Hij spreekt tot u door de evangelisten...”

Hij is hier helemaal; hij geeft u zijn hele persoon niet alleen te zien, maar Hij is op uw hand, Hij wordt uw voedsel, gij kunt Hem in u opnemen. (Johannes Chrysostomos, Homiliae in Matthaeum 50,82)

Aanbidden betekent dan: niet wij geven door een of andere vorm van meditatie betekenis aan de hostie die wij aanschouwen, maar door het aanschouwen treden we binnen in de werkelijkheid die we beschouwen, krijgen we deel aan het Offer van Christus voor heel de wereld. Zo worden wij omgevormd door het Geheim dat voor ons ligt.

“Verheug je en wees blij, zwakke ziel. Want de Schepper van alles neemt bij jou zijn intrek. De koning van de hemelen komt naar je toe. De sterke, almachtige God komt naar je toe. Dompel je onder in de oceaan van liefde van je God. ”
(Pater Jordan, stichter van de Salvatorianen)

“ De eucharistische aanbidding is de verinnerlijking van de eucharistieviering. Uitgaande van het geloofsgeheim dat Christus in brood en wijn blijvend aanwezig is, is de eucharistische aanbidding niets anders dan een beleving van de eucharistieviering gespreid over een ruimere tijd... er is het belang van het omvormen van de harten en het doen groeien van een ‘eucharistische mens’. “ (mgr. Godfried Danneels)

Beleven

Hier gaat het over de ervaring, over aanbidding “doen” en over vormgeving: ruimtelijke opstelling, rolverdeling, het aanbiddingsgebed ondersteunen met stilte, met zang, met korte Schriftteksten en acclamaties...

AANDACHTSPUNTEN, TIPS BIJ DE EUCHARISTISCHE AANBIDDING

1. De ruimte waar de aanbidding gebeurt

De bidkapel of de kerk waar de aanbidding gehouden wordt, moet iets uitstralen van het mysterie van Gods liefde voor de mensen die Hem hier komen zoeken. De ruimte moet aanzetten tot gebed en aanbidding, en het mag eraan te zien zijn dat hier iets anders zal gebeuren dan een doopsel of een huwelijk. Dit zal onder meer te merken zijn aan de opstelling van de stoelen (eventueel zijn er knielbankjes en kussens ter beschikking), de verlichting en de versiering van het tabernakel.

Meer dan wij denken heeft de aankleding van de ruimte invloed op het gebed.

2. Eerbied voor het Heilige

Bij de aanvang van de aanbidding wordt het tabernakel geopend en op het einde gesloten, ofwel wordt de monstrans met het heilig Brood op het altaar geplaatst en op het einde van de viering opgeborgen in het tabernakel. Dit gebeurt vanzelfsprekend op eerbiedige wijze. "Dit is immers het brood dat uit de hemel is neergedaald. Wie dit brood eet, zal leven in eeuwigheid" (cf. Joh 6,58).

3. Elk zijn taak

Ook al gaat het om een eenvoudige vorm van gebed, toch zal het goed zijn dat men vooraf met elkaar afspreekt hoe de taken verdeeld zijn. Wie het gebed leidt, zegt de zegenwens, de oproepen en de slotzegen. Hij/zij opent en sluit ook het tabernakel, of zet de monstrans op het altaar en bergt die op na de viering.

Indien de voorganger een priester is of een diaken, komt bij het einde de zegen met het heilig Sacrament. Nadat de voorganger het heilig Sacrament heeft weggeborgen zegt hij, gekeerd naar het volk: "Gaat nu allen heen in vrede."

De schriftlezing, de litanie en de voorbede kunnen door dezelfde persoon worden gebracht, of onder meerderen verdeeld.

Wanneer er gezongen wordt, zal iemand hiervan de leiding op zich nemen.

4. Luisteren naar de stilte

De stilte is in elke liturgische viering een onmisbaar element, zeker bij de aanbidding en de meditatie. Het is onmogelijk God te ontmoeten in de drukte en het geraas. “God was er niet in de storm, noch in de aardbeving, noch in het vuur, maar in het suizen van een zachte bries” (cf. 1 Kon 19, 11-13). Jezus geeft ons de raad: “Als gij bidt, ga dan in uw binnenkamer, sluit de deur achter u en bid tot uw Vader die in het verborgene is” (Mt 6,6).

De stilte onder de aanbidding is geen doodse stilte. Het is aanwezig zijn bij de Heer, bij de mensen die men wil gedenken, bij de kern van onze biddende harten, bij de Geest die in ons bidt (cf. Rom 8, 26).

5. Het woord in de viering

Gedurende de uitstelling worden gebeden en lezingen gekozen waardoor de gelovigen zich in het gebed kunnen verdiepen en heel hun aandacht kunnen geven aan Christus de Heer. Ter bevordering van het persoonlijk gebed kan men een lezing kiezen uit de H. Schrift en een homilie of korte opwekkingen uitspreken om het mysterie van de eucharistie beter te waarderen.

Wie onder de aanbidding het woord neemt, zal duidelijk lezen en zo dat de aanwezigen graag luisteren. Alles wat men verwacht van een lector in de eucharistie, geldt ook hier.

Wanneer echter het aantal aanwezigen niet groot is, lijkt het aangewezen dat niet alles wat gelezen of gebeden wordt, aan de lezenaar gebeurt. Het intieme karakter van de aanbidding zal er vaak mee gediend zijn dat iemand iets bidt of zegt van op zijn plaats. Maar dan moet het verstaanbaar en duidelijk worden gebracht.

Het lectionarium waaruit de Schriftlezingen kunnen gebeuren, is wellicht versierd met een icoon of bekleed met een mooie stoffen omslag, zodat het boek na de lezing ook op het altaar kan worden geplaatst bij de monstrans, of naast het geopende tabernakel.

6. Lied, zang en muziek op cd

Als het om een klein groepje mensen gaat, zal zingen niet altijd even gemakkelijk zijn. Het is mogelijk dat iemand de strofe van een lied voorzingt en de anderen het refrein herhalen. Ook een gezongen antwoord bij een litanie of bij de voorbede moet haalbaar zijn. Korte meditatieve gezangen worden bij voorkeur meermaals herhaald. Het zou jammer zijn indien men helemaal niet zou zingen want “wie liefheeft, zingt” (Augustinus). Men zal niet zozeer bekommerd zijn om de artistieke prestatie dan wel om een zingen met het hart. Het is een uiting van liefde die doordringt tot het oor van God.

Voor de aanbidding of na het Schriftwoord kan zachte achtergrondmuziek dienstig zijn. Als men hier echter voor kiest, dient deze muziek kwaliteitsvol te zijn en in dienst te staan van de aanbidding.

7. Van licht, bloemen en iconen

Naast een goed gekozen belichting zal men vooral ook kaarslicht ontsteken bij het heilig Sacrament. Grote of kleine kaarsen of olielampjes... als ze maar echt zijn en iets vertellen over het gebed, de liefde en het hart van de mensen.

Levende bloemen mogen zeker niet ontbreken. Bloemen uit de eigen tuin, meegebracht naar de aanbidding, zeggen vaak veel meer dan dure prachtexemplaren. Hoe dan ook, bloemen hebben altijd een boodschap over Gods liefde en over zijn scheppingskracht.

Een Christusicoon geplaatst bij het altaar of naast het geopende tabernakel kan ons helpen bidden.

WEGWIJZERS BIJ DE UITSTELLING VAN HET H. SACRAMENT

(Zie *Orde van dienst voor de communie en de verering van de eucharistie*, ICLZ, Licap 1981)

Bij de uitstelling van het Allerheiligste kan er in hetzelfde kerkgebouw niet gelijktijdig eucharistie worden gevierd.

Voor het Allerheiligste, in het tabernakel of bij openbare uitstelling, wordt er geknield op één knie. Bij de uitstelling in de monstrans worden de kaarsen aan het altaar ontstoken, bij de uitstelling in de ciborie worden minstens twee kaarsen ontstoken. Men kan ook wierook gebruiken.

Er wordt een passende tijd voorzien voor het Woord uit de H. Schrift, gezamenlijk gezang en gebed, en stilte voor persoonlijke overweging en persoonlijk gebed.

De gewone bedienaar voor de uitstelling van het H. Sacrament is de priester of diaken, die aan het einde van de aanbidding het volk zegent met de monstrans of met de ciborie.

Voor de uitstelling en aanbidding draagt de priester of de diaken steeds een albe en witte stola. Wanneer de uitstelling met de monstrans gebeurt, dragen de priester en de diaken ook een witte koorkap en voor de zegen het schoudervelum. Bij de uitstelling en zegen met de ciborie, het schoudervelum.

Wanneer de uitstelling met de monstrans gebeurt, bewierookt de voorganger geknield het Allerheiligste. Ondertussen wordt een hymne of een ander eucharistisch lied gezongen (vb. *Tantum ergo* ZJ 86, *U Heer zij lof gebracht* ZJ 780, *De avond voor zijn dood* ZJ 731, *Heer onze Heer, hoe zijt Gij aanwezig* ZJ 540,).

Wanneer er geen priester of diaken beschikbaar is, kan iemand van een religieuze gemeenschap of een gebedsleider – na toelating van de pastoor, in overleg met de bisschop – de uitstelling verzorgen. De dienst wordt dan besloten zonder zegen.

Men kan ook, bij afwezigheid van priester of diaken, met eerbied het tabernakel openen voor de aanbidding en aan het einde van de aanbidding het tabernakel weer terug sluiten.